

ПРЕДСТАВНИК
Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008

E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

тел. (044) 253 48 59, факс 226 34 27

... 20 № _____

р.р. Nathalie Prouvez

На № _____ від ... 20 _____

Chief

Rule of Law and Democracy Section

Шановна пані Наталі!

Ваш лист від 30.08.2019 щодо нових технологій, включаючи інформаційні та комунікаційні, та їх вплив на просування і захист прав людини в контексті асамблей, в тому числі мирних протестів, повідомляю. Станом на сьогодні в Україні неналежний рівень партнерської взаємодії органів державної влади та громадськості. Зазначене впливає на якість рішень, що приймаються державними органами. Недостатнім є рівень впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій у державне управління з метою забезпечення потреб громадян, зокрема і на проведення мирних протестів.

З метою відкритості та прозорості державної політики, залучення до її формування інститутів громадянського суспільства, розроблено програми з провадженням нових технологій для застосування дієвого інструменту протидії корупції, підвищення ефективності державного управління. Однією з перших була «Програма інформатизації Законотворчого процесу на 2012–2017 роки». У тому самому році було впроваджено принципи Декларації відкритого Уряду. З лютого 2016 року діє програма «Електронний парламент», в якій використовують інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для ефективної взаємодії між народними депутатами України і представниками громадянського суспільства. Наразі комітети Верховної Ради України розглядають різні законопроекти, в яких передбачено застосування нових технологій, але на жаль, немає законів, які стосувалися б порядку проведення мирних протестів.

1. З огляду на те, що Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28.07.1988 «Про порядок організації проведення зборів, мітингів, вуличних заходів і демонстрацій в СРСР» визначено дозвільний характер проведення мирного зібрання, він суперечить статті 39 Конституції України. Тому відповідно

до постанови Верховної Ради України «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР» від 12.09.1991 та Закону «Про правонаступництво України», цей Указ втратив чинність.

У 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС. У статті 14 Угоди визначено, що особливе значення має утвердження верховенства права та принцип поваги до прав людини і основоположних свобод. Саме тому європейські партнери нашої країни наполягають на вирішенні проблемних питань проведення мирних зібрань в Україні. У Верховній Раді України VIII скликання були два законопроекти про мирні зібрання – реєстраційні номери 3587 і 3587-1. Кожен мав свої переваги та недоліки, але Рада не спромоглась прийняти жоден із них хоча б у першому читанні. У новій Раді IX скликання було зареєстровано законопроект № 1200 «Про гарантії свободи мирних зібрань», проте на веб-сайті парламенту він відкликаний. Тому Верховна Рада України IX скликання і новообраний Кабінет Міністрів України мають вийти з законодавчою ініціативою – саме від них залежить вирішення цього питання. У партнерстві Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з інститутами громадянського суспільства планується налагодити діалог між органами державної влади та громадськістю з використанням інтерактивних методів взаємодії і можливостей соціальних мереж, модернізувати систему управління в державі, підвищити прозорість рішень влади, поліпшити доступ до інформації, впровадити відповідні інтерактивні проекти на засадах партнерства.

2. Для України надзвичайно важливо зберегти свободу слова як цінність. Право на мирні зібрання та фундаментальні права людини взаємопов'язані між собою, тому ефективна взаємодія між правоохоронними органами та журналістами необхідна для швидкого поступу у цьому напрямі.

Особливо актуальним є питання реалізації прав на мирні зібрання та здійснення журналістської діяльності в період демократичних трансформацій в Україні, зокрема перебігу виборчого процесу. Акції протесту, які призвели до Революції Гідності, організовувалися завдяки новим технологіям, насамперед соціальним мережам. Блогери оперативно поширювали важливу інформацію, зверталися до міжнародних інституцій, ЗМІ, закликали людей вийти на Майдан чи їхати визволяти затриманих учасників акцій протесту з відділень Міністерства Внутрішніх Справ. Органам влади було важко заблокувати сайти та інші види соціальних мереж. Завдяки ІТ-працівникам, які активно співпрацюють з правозахисними організаціями, розробляються і впроваджуються програми, що дають можливість висвітлювати реальний стан справ щодо прав людини в Україні, включаючи проведення мирних протестів.

3. Соціальні медіаплатформи (наприклад, Twitter, Facebook, YouTube, LinkedIn, форуми для обговорень або веб-сайти он-лайн кампаній) є приватними організаціями, бізнес-модель яких засновано на наданні безкоштовного місця для інформації про проведення зібрань і розширення

можливостей для участі, в обмін на право використання персональних даних користувачів із рекламною метою. Проте, відіграючи надзвичайно важливу роль в реалізації он-лайн прав, соціальні медіаплатформи також розглядаються органами державної влади як ключові суб'єкти для здійснення нагляду та накладення різноманітних обмежень на осіб, яких навіть не було звинувачено або визнано винними в порушенні закону. Крім того, органи державної влади все більше зустрічей проводять із представниками соціальних мереж.

Відповідно до умов обслуговування Facebook зрозуміло, що превентивне видалення контенту є можливим, при цьому немає чітких правил для такого видалення. Ще більше запитань виникає тоді, коли законність он-лайн контенту визначається приватними організаціями, а не судом, що створює ризик безкарного порушення закону у разі якщо держава повністю покладатиметься на adhoc правозастосування з боку приватного сектору. Інтернет і телекомунікаційні мережі надають можливість відстежувати он-лайн діяльність користувачів, які не вжили заходів самозахисту.

Органи влади порушують право на свободу мирних зібрань та об'єднань, а також право громадян на приватне життя, здійснивши непропорційний збір інформації та контроль за комунікаціями до виникнення конкретної загрози і за відсутності чіткого обґрунтування таких дій.

4. Органи влади по-різному відстежують дії організаторів і учасників мирних протестів. Якщо раніше правоохоронні органи відстежували діяльність громадських активістів через прослуховування телефонних дзвінків та здійснювали незаконне відеоспостереження, то на сьогодні задіяні механізми відстежування на основі біометричних даних для ідентифікації протестувальників. Прослуховування та інші форми перехоплення телефонних розмов вважаються серйозним втручанням у приватне життя й кореспонденцію. А відстежування учасників мирних протестів завдяки технології встановлення на основі біометричних даних, крім порушення прав і свобод людини, ще й є загрозою для конфіденційності інформації. Наприклад, зчитування відбитків пальців, за допомогою якого учасники акції вмикають чи розблоковують свої телефони. Куди надалі потрапить ця інформація? Тому потрібні чіткі й детально розроблені правила проведення подібних оперативних заходів, особливо з огляду на те, що відповідна технологія постійно розвивається й удосконалюється.

Свобода мирних зібрань обмежується державною владою до та під час демонстрації. Контроль телефонних комунікацій і відеоспостереження здійснюється відповідно до законодавства, проте конкретні норми, що застосовуються, невідомі. Така діяльність може призвести до значного «охолоджувального ефекту» учасників демонстрацій, оскільки навіть перебування поруч із місцем їхнього проведення призведе до збирання та зберігання даних особи. Інтернет і телекомунікаційні мережі також

надають можливість відстежувати он-лайн діяльність користувачів, які не вжили заходів самозахисту.

5. Застосування нових менш смертоносних технологій зброї і босприпасів під час мирних протестних акцій законодавчо не врегульовано. Як під час Революції Гідності, так і на сьогодні має місце перевищення повноважень правоохоронцями при застосуванні цих видів технологій і зброї, що є порушенням прав і свобод людини.

Стосовно неправомірного застосування нових технологій, то дієвим засобом правового захисту, доступним для громадян, є подання офіційного запиту до поліції щодо того, збирання яких саме даних було здійснено, і після отримання позитивної відповіді - ініціювання судового розгляду. З цього приводу громадяни України звертаються «і до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Загалом наведені вище приклади свідчать про те, як основоположні права користувачів на мирні зібрання, об'єднання та участь можуть порушуватися через пряму й опосередковану діяльність органів державної влади.

З повагою

**Представник Уповноваженого
з питань партнерства з інститутами
громадянського суспільства**

А.В. Мамалига